PRZEGLĄD GEOGRAFICZNY
2015, 87, 1, s. 163-166

Polacy w Międzynarodowej Unii Geograficznej

Polish geographers in the International Geographical Union

MAREK DEGÓRSKI
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego PAN
00-818 Warszawa, ul. Twarda 51/55; m.degor@twarda.pan.pl

Zarys treści. Sprawozdanie dotyczy prac polskich geografów w Komitecie Wykonawczym Międzynarodowej Unii Geograficznej od początku jej działalności, czyli od roku 1922. W dalszej części zaprezentowano obecny udział Polaków w pracach Komitetów Sterujących poszczególnych Komisji MUG.

Słowa kluczowe: Międzynarodowa Unia Geograficzna, Komitet Wykonawczy, polscy geografowie.

Rola polskich geografów w kreowaniu międzynarodowej współpracy naukowej, szczególnie w ramach działalności Międzynarodowej Unii Geograficznej (MUG), jest nie do przecenienia. Organizacja ta powstała ponad 90 lat temu. Spotkanie powołujące do życia Międzynarodową Unię Geograficzną odbyło się w dniu 22 lipca 1922 roku w Brukseli. Członkami założycielami było siedem państw: Belgia, Francja, Hiszpania, Japonia, Portugalia, Wielka Brytania oraz Włochy. W czasie brukselskiego spotkania przyjęto do MUG również Polskę i Holandię, jako ósmy i dziewiąty kraj członkowski. Należy jednak pamiętać, że powołanie MUG było pokłosiem międzynarodowej aktywności społeczności geograficznej i jej spotkań w czasie światowych imprez naukowych organizowanych w okresie 50 lat poprzedzających moment powołania do życia Unii. Za pierwsze takie zgromadzenie przyjmuje się konferencję w roku 1871 w Antwerpii, która zintegrowała międzynarodowe środowisko geografów. Do wybuchu I wojny światowej odbyło się łącznie dziesięć międzynarodowych spotkań geografów, organizowanych w Belgii, Francji (dwukrotnie), Włoszech (dwukrotnie), Szwajcarii (dwukrotnie), Wielkiej Brytanii, Niemczech i Stanach Zjednoczonych. Ostatnie z nich odbyło się w roku poprzedzającym wybuch I wojny światowej i miało miej-

http://dx.doi.org/10.7163/PrzG.2015.1.10

sce w Rzymie. W większości tych spotkań brali również udział Polacy, ale niestety jako obywatele państw zaborczych.

W okresie międzywojennym spotkania kongresowe zainaugurowano stosunkowo późno, bo dopiero w 1925 roku, kiedy odbył się pierwszy po zakończeniu I wojny światowej Kongres MUG w Kairze. W Kongresie tym po raz pierwszy uczestniczyła oficjalna delegacja polska. W kolejnych, w Londynie i Cambridge (1928) oraz w Paryżu (1931), udział polskich geografów był już znaczący. Bardzo istotny dla polskiej geografii był Kongres w Paryżu z uwagi na fakt, że właśnie wtedy zapadła decyzja o przyjęciu przez Międzynarodową Unię Geograficzną zaproszenia rządu polskiego do organizacji w 1934 r. XIV Kongresu MUG w Warszawie. W Paryżu również na wiceprezydenta MUG wybrano profesora Eugeniusza Romera (nieoficjalnie pełnił tę funkcję od 1929 r.).

Następstwem decyzji przyjętych w Paryżu było zatem międzynarodowe spotkanie geografów w Warszawie. Patronat honorowy nad Kongresem MUG objęli Prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki oraz Marszałek Polski Józef Piłsudski. Organizacją Kongresu zajął się Narodowy Komitet Geografii, Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego został Eugeniusz Romer, zaś sekretarzem generalnym Stanisław Pawłowski. W Kongresie uczestniczyły 693 osoby z 44 krajów świata. Podczas Kongresu MUG w Warszawie Eugeniusz Romer został ponownie wybrany Wiceprezydentem MUG (kadencja 1934-1938), a Stanisław Pawłowski – wiceprzewodniczącym Sekcji Antropogeografii.

W czasie kolejnego Kongresu MUG, który odbył się w roku 1938 w Amsterdamie, wiceprezydentem Unii wybrano profesora Stanisława Pawłowskiego. Funkcję tę pełnił do swojej śmierci w wyniku rozstrzelania przez Niemców w styczniu 1940 r.

Okres działań wojennych przerwał aktywność geografów w sensie oficjalnej współpracy międzynarodowej. Po ich zakończeniu, w latach 1945-1954, aż do swojej śmierci, profesor Eugeniusz Romer pełni funkcję Wiceprezydenta Międzynarodowej Unii Geograficznej. Przez cały ten okres Romerowi bardzo leżała na sercu sprawa powrotu Polski do Międzynarodowej Unii Geograficznej. Do 1953 roku Eugeniusz Romer nadal pełnił również funkcję przewodniczącego Narodowego Komitetu Geograficznego. Jako przewodniczący NKG bardzo zabiegał o to, aby delegacja polskich geografów mogła uczestniczyć w pierwszym po wojnie kongresie MUG w Lizbonie. Początkowo imprezę tę planowano na 1946 r., później zmieniono termin na 1949. Mimo wielkiego wysiłku Romera, któremu pomagał w tej sprawie ówczesny wiceminister spraw zagranicznych Stanisław Leszczycki, nasze władze nie zezwoliły na wyjazd żadnemu geografowi z Polski. Podobnie zresztą było w przypadku kolejnego Kongresu MUG w Waszyngtonie w 1952 roku. Były to jedyne Kongresy MUG, w których nie uczestniczyli Polacy mieszkający w kraju. Na Kongresie w Lizbonie Polskę reprezentowali Bogdan Zaborski, pracujący od 1948 roku jako profesor McGill University w Montrealu oraz Zofia Hołub-Pacewiczowa, w okresie 1946-1950 pracująca jako wykładow-

ca geografii na Wydziale Ekonomicznym Polish University College w Londynie. Niepowodzeniem zakończyły się również starania Eugeniusza Romera o umożliwienie udziału naszego kraju w Międzynarodowej Bibliografii Geograficznej (Bibliographie Géographique Internationale), wydawanej co rocznie przez MUG. Dopiero w 1954 roku, po śmierci Józefa Stalina i dzięki staraniom Instytutu Geografii PAN, szczególnie zaangażowania profesora Stanisława Leszczyckiego, udało się wprowadzić Polskę do tej międzynarodowej inicjatywy naukowej.

Kolejnym ważnym rokiem w kalendarium naszej aktywności w pracach Międzynarodowej Unii Geograficznej był 1964. W czasie Kongresu MUG jaki odbył się w Londynie, profesor Stanisław Leszczycki zostaje Wiceprezydentem Międzynarodowej Unii Geograficznej, jako trzeci Polak pełniący tę ważną funkcję (po Eugeniuszu Romerze i Stanisławie Pawłowskim). Kolejny Kongres MUG – w 1968 roku w Delhi – wieńczy wybór profesora Leszczyckiego na Prezydenta Międzynarodowej Unii Geograficznej na lata 1968-1972. Jest pierwszym Polakiem, któremu powierzono tę zaszczytną funkcję. W następnej kadencji, 1972-1976, ponownie pełni funkcję Wiceprezydenta, wskutek wyboru na Kongresie w Montrealu.

Kongres w Moskwie w roku 1976 przyniósł polskim geografom kolejny sukces: w czasie Zgromadzenia Ogólnego Komitetów Narodowych na Wiceprezydenta Międzynarodowej Unii Geograficznej wybrano profesora Jerzego Kostrowickiego na kadencję 1976-1980, która w czasie kolejnego Kongresu MUG w Tokio została przedłużona o cztery lata, do roku 1984. W tymże roku, w czasie Kongresu MUG w Paryżu funkcję sekretarza generalnego i skarbnika Międzynarodowej Unii Geograficznej powierzono profesorowi Leszkowi Kosińskiemu, który pełnił ją przez dwie kadencje, do 1992 r.

Praca naszych przedstawicieli na rzecz międzynarodowej społeczności geografów została doceniona i wyróżniona. Za wybitne zasługi dla geografii światowej w roku 1988 nagrodę „Lauréat d'Honneur" przyznawaną przez Międzynarodową Unię Geograficzną otrzymał profesor Stanisław Leszczycki, w roku 1992 jej Laureatem został profesor Jerzy Kostrowicki, zaś w roku 2008, podczas XXXI Kongresu Międzynarodowej Unii Geograficznej w Tunezji wyróżnienie Lauréat d'Honneur otrzymał profesor Leszek Kosiński, wieloletni sekretarz generalny i skarbnik MUG.

Obecnie we władzach MUG nie zasiada żaden przedstawiciel Polski. Zmieniły się zasady i tryb wyboru członków do Komitetu Wykonawczego MUG. Od kilku kadencji w ciele zarządczym MUG reprezentowane są w większości te same kraje: Rosja, Stany Zjednoczone, Chiny, Japonia, Niemcy oraz Włochy i następuje tylko wymiana osób z tych państw. Kandydaci z innych państw przegrywają w wyborach z przedstawicielami wymienionych krajów, co miało również miejsce w czasie ostatnich wyborów czterech wiceprezydentów MUG, wiosną ubiegłego roku. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest kilka, mających głównie podstawy pozamerytoryczne.

Niezależnie od Komitetu Wykonawczego MUG, Polacy bardzo aktywnie uczestniczą w pracach poszczególnych Komisji MUG lub inicjatyw międzynarodowych, w których Międzynarodowa Unia Geograficzna jest aktywnym członkiem. Przykładem takiej działalności był udział profesora Marka Degórskiego w Komitecie Wykonawczym MUG do spraw Międzynarodowego Roku Planety Ziemia.

W komitetach Sterujących poszczególnych Komisji pracuje obecnie piętnastu przedstawicieli naszego kraju. Profesor Zbigniew Ustrnul z UJ pełni funkcję przewodniczącego Komisji Klimatologicznej (Climatology), a profesor Jerzy Bański z IGiPZ PAN – wiceprzewodniczącego Komisji Rozwoju Lokalnego i Regionalnego (Local and Regional Development). Członkami Komitetów Sterujących innych kilkunastu komisji są następujący geografowie:

– Elżbieta Orłowska (UWr) – Applied Geography,
– Piotr Pachura (PCz) – Dynamics of Economic Spaces,
– Tomasz Kaczmarek (UAM) – Geography of Governance,
– Marek Więckowski (IGiPZ PAN) – Geography of Tourism, Leisure and Global Change,
– Marek Degórski (IGiPZ PAN) – Hazards and Risk,
– Izabella Łęcka (UW) – Health and the Environment,
– Maciej Jędrusik (UW) – Islands,
– Radosław Dobrowolski (UMCS) – Karst,
– Jan Wendt (UG) – Political Geography,
– Alina Potrykowska (GUS) – Population Geography,
– Zbigniew Taylor (IGiPZ PAN) – Transport and Geography,
– Lidia Mierzejewska (UAM) – Urban Geography, Urban Challenges in a Global World,
– Tomasz Sawicki (Komitet Główny Olimpiady Geograficznej) – Olympiad.

Patrząc retrospektywnie na nasz wkład i zaangażowanie Polaków w pracę na rzecz Międzynarodowej Unii Geograficznej należy stwierdzić, że nie mamy się czego wstydzić, wręcz odwrotnie – powinniśmy być dumni z osiągnięć polskich geografów w ponad 90-letniej historii prac na rzecz międzynarodowego integrowania i promowania geografii jako dyscypliny naukowej.

MAREK DEGÓRSKI

POLISH GEOGRAPHERS IN THE INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL UNION

The report covers the work of Polish geographers on the Executive Committee of the International Geographical Union, from the beginning of its activity, that is from the year 1922. In the next part of the report presents the current share of Poles in the work of the Steering Committees of some Commissions of IGU.

http://rcin.org.pl